

Wat als stiefmama de erfenis krijgt?

Nieuwe opleiding leert mediators wat zij moeten doen bij erfenisconflicten in gebroken gezinnen

Iris Pronk

REDACTIE ONDERWIJS & OPVOEDING

De band tussen een vrouw en haar twee volwassen stiefkinderen (39 en 41) is warm en duurzaam; ze trekken al een kwart eeuw samen op. Wat de twee kinderen erg waardeerden, is dat hun stiefmoeder zo goed voor hun vader zorgt. Die is ziek en op een dag gaat hij dood.

Dan komt de erfenis en begint het gedonder, vertelt Annette van Riemsdijk, die als advocate en plaatsvervangend rechter gespecialiseerd is in nalatenschapskwesties. "Je ziet vaak dat stiefmama last krijgt van stiefkinderen als papa overlijdt. Achteraf blijkt hij de verbindende factor."

De erfenis veroorzaakt ruzies in de beste families, maar in het moderne patchwork-, fusie- of mozaïekgezin leidt die vaak tot 'bloedstollende' conflicten, aldus Van Riemsdijk. Om die te sussen heeft een advocaat of notaris extra bagage nodig; reden waarom zij (met enkele anderen) het initiatief nam tot de nieuwe opleiding 'nalatenschapsmediation'.

De eerste dertien studenten – allemaal al ervaren mediators – doen deze maand examen. Zij hoeven zich volgens Van Riemsdijk geen zorgen te maken over werkgelegenheid. "Ik doe tientallen erfeniszaken per jaar. In drie van de vijf gevallen betreft

waardig kind voor mijn vader, die zoveel meer tijd aan zijn tweede gezin besteedde? Zo ja, waarom regelde hij zijn erfenis dan zó?" De stiefmoeder die jarenlang voor haar zieke man zorgde, kan zich storen aan wat zij als hebzucht van zijn kinderen ervaart: 'Zien jullie dan niet hoe ik al jaren en jaren voor iedereen klaar sta?'

Het leeftijdsverschil tussen de vader en de stiefmoeder kan ook voor drama's zorgen. Stel: zij is twintig jaar jonger en kerngezond. Hij overlijdt op zijn zeventigste, zij wordt negentig. "Als jij trouwt, erft jouw echtgenoot volgens het wettelijk erfrecht ongeveer alles", aldus Van Riemsdijk. "Hertrouwen kan dus leiden tot onterving van de kinderen." Met zo'n stokoude stiefmoeder moeten zij misschien tot hun tachtigste op de erfenis van hun vader wachten.

De nalatenschapsmediators probe-

'Als jij trouwt, erft jouw echtgenoot ongeveer alles. Hertrouwen kan dus leiden tot onterving van de kinderen.'

gezin. Ik heb een wachtlijst, maar haast niemand naar wie ik cliënten kan doorverwijzen."

Wat deze nieuwe erfeniszaken anders en complex maakt, is dat er vaak veel mensen bij betrokken zijn: zoveel dat één mediator het werk niet aankan. "We moeten dus met elkaar samenwerken", zegt Van Riemsdijk, die in haar kantoor in Bilthoven rond een erfenis soms twintig man tegelijk ontvangt. Stiefzussen, halfbroers, kinderen uit eerste, tweede, soms derde huwelijken, ex-partners, de 'nieuwe' partner, die misschien ook al decennia met de overledene was getrouwd: allemaal hadden ze een andere relatie met de erflater. En samen vormen ze geen vanzelfsprekend geheel, geen groep die in de klassieke definitie van 'familie' past.

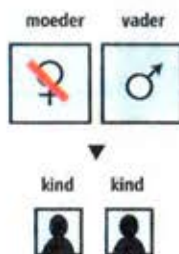
Terugkerend motief in de erfenisruzies is wat Van Riemsdijk 'waarderingsproblematiek' noemt. Kinderen uit een eerste relatie vragen zich bijvoorbeeld af: 'Was ik wel een vol-

gen; lieft al ruim voordat een van de (stief-)ouders overlijdt. Samen kunnen ze praten over hoe ze zich precies tot elkaar verhouden, wat hen bindt, wat ze willen met elkaar. "De kaarten moeten op tafel", zo noemt Van Riemsdijk dat. "Wie ben je binnen het systeem van het gezin, dat moet duidelijk worden." Daarbij probeert ze begrip te kweken voor de verschillende perspectieven, door bijvoorbeeld te vragen: 'Hoe zou het geweest zijn als jij geboren was uit je stiefmoeder, en je halfbroer uit jouw moeder? Hoe zou je hier dan tegenaan kijken?'

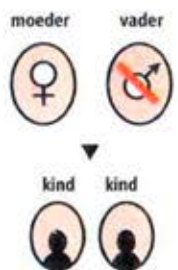
De pater en mater familias nieuwe stijl doen er goed aan te bedenken: wat is straks mijn missie als erflater? Welke familiewaarden wil ik daarmee onderstrepen of uitdragen? Van Riemsdijk en haar toekomstige collega's bevelen het 'familiestatuut' aan, waarin de fusiegezinleden kunnen vastleggen waar het voor hen in de familie om draait.

Ruzie over erfenis in gebroken gezinnen

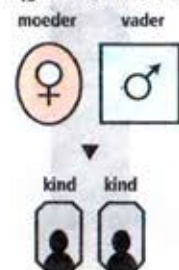
Gezin 1 (gescheiden)
Uit dit huwelijk zijn twee kinderen geboren. Ouders zijn gescheiden.

Gezin 2 (gescheiden)
Uit dit huwelijk zijn twee kinderen geboren. Ouders zijn gescheiden.

Gezin 3 (getrouwd)
Gescheiden man uit gezin 1 huwt gescheiden vrouw uit gezin 2. Zij krijgen twee kinderen.

De vader uit gezin 3 overlijdt en de erfenis moet verdeeld worden...

...hoe wordt de situatie opgelost als dit leidt tot ruzie tussen de kinderen en hun stiefmoeder?

Kinderen uit gezin 3

Stiefmoeder en kinderen uit

© TROUW SS

Nieuw: de family

Door echtscheidingen in opeenvolgende generaties raken steeds meer mensen ontworteld, zegt familierechtadvocate Annette van Riemsdijk. De bloedband is voor hen niet langer leidend, de gebroken familie niet langer de basis van hun bestaan. "Veel mensen hebben diepere relaties met vrienden. Ze kiezen hun eigen groep." Die wordt wel 'family' genoemd: een samentrekking van 'friends' en 'family'. Bij beslissingen rond de erfenis wordt die family ook betrokken. Van Riemsdijk maakt geregeld mee dat mensen hun familie ontverven om hun bezittingen na te laten aan de 'family', de vrienden die wél paraat stonden toen de erflater haar heup brak en intensieve hulp nodig had.

Scheiden gebeurt, maar doe het goed

Kinderen van gescheiden ouders hebben ruim twee keer zoveel kans om later zelf te scheiden. "Ze denken: dat overkomt mij nooit, ik

diation. "Lukt dat niet, scheiden ze toch, dan voelen ze dat als falen op falen. Het risico bestaat dat ze zich uit wanhoop afsluiten voor de emoties van hun kinderen." Dit mechanisme noemt zij 'de roulerende rekening': kinderen schuiven de emotionele schuld die zij van hun ouders erfdien weer door naar hun kinderen. "Ik laat in mijn werk zien hoe die roulerende rekening eruitziet, en dat die moet stoppen", zegt Van den Eerenbeemt. "Scheiden gebeurt, maar doe het dan goed." Bij een goede scheiding hoort volgens de familietherapeute ook een nieuw testament. Haar advies daarbij: "Realiseer je dat iedereen je ex kan worden, behalve je ouders en je kinderen".